

archief

11de JAARGANG - NUMMER 4 - 1999
OKTOBER - NOVEMBER - DECEMBER

In dit nummer:

- * *ACTIVITEITENKALENDER*
- * *VOORWOORD*
- * *JOODSE AANWEZIGHEID IN OOSTENDE (2)*
- * *INSCHRIJVERSLIJST ENSORMONUMENT*
- * *MET DE VROUWEN OP STAP*
- * *DE OOSTENDS(CH)E STADSBIEB (1)*
- * *OVER BLIJDE INTREDES...*

Gidsenblad

LANGE NELLE

OOSTENDE

Driemaandelijks blad van de afdeling OOSTENDE
van de WESTVLAAMSE GIDSENKRING vzw
Afgiftekantoor OOSTENDE 1
Verantwoordelijke uitgever en redactie
Dirk Beirens, Floralaan 7, 8400 Oostende

IN DIT NUMMER:

Inhoud:

70	ACTIVITEITENKALENDER	REDACTIE
74	VOORWOORD	MARC LOY
75	JOODSE AANWEZIGHEID IN OOSTENDE (2)	ANN VAN LOO
83	INSCHRIJVERSLIJST ENSORMONUMENT	DIRK BEIRENS
85	MET DE VROUWEN OP STAP	MARC LOY
86	DE OOSTENDS(CH)E STADSBIEB	DIRK BEIRENS
91	OVER BLIJDE INTREDES...	HERMAN MOERMAN

Verantwoordelijke uitgever en redactie:

Dirk Beirens, Floralaan 7, 8400 Oostende

De medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen
(overname mag, mits bronvermelding)

Vormgeving:

Herman Moerman, Parijsstraat 11/6, 8400 Oostende

Secretariaat:

Patricia Veris, Nachtegalenlaan 50, 8400 Oostende

Voorzitter:

Marc Loy, Batterijstraat 70, 8450 Bredene

Dispatching:

(059) 80 73 81 (Fax en telefoon)

Rekeningnummer:

068-2075070-73

Lidmaatschapsbijdrage 2000 = 500 BEF

Activiteitenkalender

Redactie

*Wilt u zeker weten of een activiteit al dan niet doorgaat,
contacteer secretaris Patricia Veris:
tel. (059) 80 62 39 - fax (059) 80 12 54*

ENSOR IN CONFRONTATIE

**Zondag 12 december 1999 om 10.20 uur
afspraak in de ontvangstruimte van het
Oostendse Museum voor Schone Kunsten.**

Onder leiding van een gids brengt u een bezoek
aan de derde tentoonstelling van het Oostendse
Ensorjaar: **ENSOR, grafiek in confrontatie**

James Ensor (Oostende, 1860-1949) was niet
alleen een baanbrekend schilder en tekenaar,
maar ook een van de belangrijkste grafische
kunstenaars van zijn tijd.

Hij liet een oeuvre van 133 etsen en tientallen
litho's na. Zijn grafisch oeuvre was experimen-
teel en modernistisch. Ensor hield geen reke-
ning met academische gewoonten. Hij behan-
delde daarbij tal van thema's: (zelf) portretten,
stads- en havengezichten, landschappen, religi-
euze taferelen, etsen met kritiek tegen het esta-
blishment ... en uiteraard de unieke
Ensoriaanse wereld met maskers, skeletten en
schedels. De tentoonstelling laat zien hoe kun-
stenaars – meestal tijdgenoten van Ensor –
tegen dezelfde onderwerpen aankeken in hun
etsen en lithografieën. Met onder andere Bauer,
Bresdin, Haden, Khnopff, Klinger, Kollwitz,
Manet, Spilliaert, Vallotton en Zorn.

Leden: 200 BEF – niet-leden: 300 BEF

Schrijf telefonisch in bij secretaris Patricia
Veris op (059) 80 62 39 en betaal ter plaatse.

ENSOR IN BRUSSEL

Zondag 30 januari 2000: uitstap Brussel.

Alle leden kregen al een aparte mailing begin
november.

In geval er nog plaatsen beschikbaar zijn, vol-
gen hier nog even het programma en de
inschrijvingsmodaliteiten.

Programma:

8.30 uur: vertrek aan het Provinciaal Maritiem
Instituut of de Visserijschool tegenover het
stadhuis

10.00 uur: (individueel/ met of zonder audio-
foon) bezoek aan de Ensortentoonstelling in de
Koninklijke Musea voor Schone Kunsten

12.00 uur of later, naargelang uw uithoudings-
vermogen: vrije tijd in hartje Brussel

14.30 uur: afspraak op de Brusselse 'Grote
Markt' en start van het geleide bezoek aan de
stad, deels te voet, deels met de bus

18.00 uur: vertrek naar Oostende

19.30 uur: voorziene aankomst aan de
Visserijschool

***Prijs = 850 BEF pp., inbegrepen bus, gids,
fooiën, toegang Ensortentoonstelling
Audiofoon = 150 BEF extra (kan door de
gidsenkring gereserveerd worden)***

Uitzonderlijke inschrijving door de onkosten-
bijdrage 850 of 1000 (met audiofoon) BEF per-
soonlijk over te maken op het secretariaat bij
Patricia Veris, Nachtegalenlaan 50, 8400
Oostende, (059) 80 62 39.

ATELIERBEZOEK MIA MOREAUX

Zaterdag 12 februari 2000: afspraak om 14.00 uur aan het atelier van de kunstenaar, Eernegemstraat 120, 8460 Oudenburg, (059) 26 74 74.

Let op: het atelier bevindt zich tussen Westkerke-kruispunt en Eernegem!

“Kijker, glijd gerust met uw vingertoppen langs de huid van Moreaux’ schilderhand. Weeg er de korreling van het verzonken textiel af. Voel de koelte van het gesmolten, gestolde lood. Weifel bij de bultjes van de aangekoekte verf. Schuif langs banen van kleur. Steek uw vingers in openingen van albast. Wrijf uw handpalm over de gladheid van marmeren schelpen en bronzen tentakels. Warm de materie op met uw eigenste lichaamswarmte. Geniet van de versmelting tussen uw natuur en Moreaux’ kunst. Stroom weg uit de begrenzing van uw vernikkelde ik. Zing met uw diepste stem, adem met uw mateeloos middenrif. Droom de subjectloze stilte die zich van u meester maakt.”

Frans Boenders over het werk van Mia Moreaux

Maximum 30 personen

Leden: gratis – niet-leden: 50 BEF

Schrijf telefonisch in bij secretaris Patricia Veris op (059) 80 62 39.

VISSERIJMUSEUM OOSTDUINKERKE

**Zondag 12 maart 2000: afspraak om 14.30 uur aan het Nationaal Visserijmuseum, Pastoor Schmitzstraat 2, 8458 Oostduinkerke (deelgemeente Koksijde)
Wandeling met gids door het museum.**

Het visserijmuseum vertelt ons aan de hand van verschillende maquettes de evolutie van onze vissersvaartuigen. Deze evolutie start bij het “Schiptje van Brugge”, en gaat verder via de Dogger, de Vishoeker, de Haringbuis, de

IJslandvaarder (Topzeilschoener) tot de hedendaagse vissersschepen.

Ook een heuse scheepswerf komt aan bod waar u ingewijd wordt in het werk met dissel en klinkhamer en te weten komt wat opkalfaten en zoveel meer betekent.

Uiteraard ontbreken de wereldvermaarde paardenvissers niet op het appel!

Om het geheel even door te spoelen en gezellig na te kaarten drinkt u met het hele gezelschap een smakelijke ‘Peerdenvisser’ in het estaminet naast het museum.

Schrijf telefonisch in bij secretaris Patricia Veris op (059) 80 62 39.

**Leden: 100 BEF – niet-leden: 200 BEF
ter plaatse te betalen.**

In dit bedrag is begrepen: toegang museum, gids, drankje (‘Peerdenvisser’ of iets van gelijke waarde).

Wie geen vervoer heeft, kan ook bij onze secretaris terecht!

VROUWENWANDELING

(zie verslag in dit nummer)

Zondag 2 april 2000: afspraak om 14.00 uur aan de hoofdingang van de St.-Petrus & Pauluskerk.

Tijdens deze wandeling in het stadscentrum maakt u kennis met vrouwen die een rol gespeeld hebben of nog (altijd) spelen in de geschiedenis, de cultuur, het sociale en handelsleven van Oostende.

Staan o.a. nog op ons programma voor 2000: een bezoek aan het kasteel van Beauvoorde en het museum Grard, de derde Koninklijke Kroefeltocht, de traditionele Krekentocht en nog veel meer ...

VERNIEUWING LIDMAATSCHAP

Dit is het laatste 1999-nummer van ons blad.

Het lidmaatschap 2000 gaat in op 1 januari en houdt in: (meestal gratis) deelname aan onze activiteiten zoals voordrachten, bezoeken, wandelingen en uitstappen. Bovendien ontvangt elk lid het driemaandelijks gidsenblad met activiteitenkalender, wetenswaardigheden, luchtige en meer wetenschappelijke bijdragen.

Als extra krijgt u als lid het jaarboek (niet-ledenprijs = 400 BEF/10 EURO) van de West-Vlaamse Gidsenkring. Over het jaarboek verneemt u hieronder meer.

De bijdrage is 500 BEF (conform wat onze zusterverenigingen vragen) over te schrijven op bankrek. nr. 068-2075070-73

t.n.v. West-Vlaamse Gidsenkring, afd. Oostende "Lange Nelle", 8400 Oostende.

Om het u gemakkelijk te maken, vindt u een overschrijvingsformulier ingesloten. U kunt ook steunend lid (600 BEF) of erelid (1.000 BEF) worden door het passende bedrag over te maken.

Dank bij voorbaat voor een vlotte afhandeling!

Jaarboek 1999 van de West-Vlaamse Gidsenkring

Het tweede, 220 bladzijden dikke en mooi geïllustreerde jaarboek is helemaal gewijd aan de grote West-Vlaamse dichter Guido Gezelle (1830-1899). John Goddeeris nam weer de redactie waar en schreef de bijdrage over de Roeselaarse Gezelle. Martha Toye handelt over de Kortrijkse Gezelle en Dirk van Tieghem neemt de Brugse Gezellejaren voor zijn rekening.

Uit het voorwoord van de schrijvers:

"Laat dit dan een bescheiden bijdrage zijn tot onze belangrijkste negentiende-eeuwse dichter, ontdaan van gezochte en geforceerde mythes, van venijnige verdachtmakingen of oneerlijk sublimering. Laten we als gidsen op zoek gaan naar de mens Gezelle en op die manier zelf een stukje meer mens worden. Misschien vinden we op onze tocht Gezelles hersenen (nvdv = 1674 gram, tegenover normaal 1340 gram) toch nog terug. Niet in een verguld, neogotisch schrijn ergens in een kelder van de Leuvense universiteit maar tussen vele andere bokalen van, gelijkgezinden van wie het hersenvolume duidelijk groter was dan dat van ons. Groter, omdat ze 'grotere' mensen waren. Groter ook omdat zij hun leven, hun vreugde en pijn sterker ervaren en verwoord hebben.

Kom mee met de gids op zoek naar Gezelle. Kom mee van Brugge naar Roeselare, van Roeselare naar Kortrijk en weer naar Brugge. Van het prille begin

naar het begin van de eeuwigheid. Misschien vinden we hem, na honderd jaar zoeken, uiteindelijk toch nog."

Uit: Nagelaten dichtwerk 1, verzameld dichtwerk DNB, 1984, blz. 78-82, het epische 20 strofen lange Oostende-gedicht, zeker voor september 1882 geschreven.

Strofe 4 + 5

Oostende, wacht aan zee,
Oostende, baken in 't noorden,
Oostende, waterweeg
Europa's, Oceaan-
sche voorstad, hoe zijt gij,
weleer op onze boorden
onzichtbaar, in dien trap
van grootheid opgestaan!

De zee, de wind, het zand
bevochten, saamgezworen,
de eerste grondlage, en
wanneer zij, afgemat,
u rusten lieten, schoot
het krijgsgeweld in toren
en maalde, fijn als meel,
uw sterke muren plat.

Voorwoord

Marc Loy

James, Norbert, Geert et les autres...

Exit Ensorjaar

Het Ensorjaar loopt nog tot 13 februari 2000. Daarmee presteerde Oostende het zowat veertien maanden een gediversifieerde waaier aan kwaliteitsvolle evenementen te brengen rond zijn meest memorabele artistieke zoon.

Drie tentoonstellingen, het opvoeren van 'La Gamme d'Amour', de theatermonoloog 'Ensor op hoge poten' met Karel Vingerhoets, een radio 3-cd, piano- en koorconcerten, vijftien bakens - die hopelijk ook na dit jubileumjaar Ensor visueel in het straatbeeld van zijn vaderstad verankeren - de aankoop van twee bescheiden werken van de meester voor het MSK, een reeks voordrachten, beiaard- en orgelconcerten, educatieve pakketten...

Het welslagen van het Ensorjaar kent vele vaders (en welwillende partners en sponsors). Maar bovenal apprecieert onze Gidsenkring de inzet en visie van conservator Norbert Hostyn die met de tentoonstelling 'Ensor in confrontatie' met buitenaards geduld - want beperkt in middelen en mankracht - een zowel originele als inhoudelijke expositie heeft gebouwd. Ook Cultuurschepen Geert Lambert en met hem de Cultuurdienst van de stad tekenden voor inventieve en gewaardeerde manifestaties als de 'Tableaux vivants', de bakens en het pantomime ballet.

Minder fatsoenlijk bejegt het stadsbestuur tijdens dit jubileumjaar wat ooit hoorde tot de dagelijkse woon- en leefomgeving waarin Ensor zich bewoog en die hem bij tal van zijn werken heeft geïnspireerd.

Helaas, het huis waar hij een deel van zijn jeugd sleet, zijn meest artistieke periode kende en op de zolderkamer het belangrijkste deel van zijn oeuvre schiep, wacht de slopershamer. Het interieur van het huis dat hij betrok van 1917 tot aan zijn dood smacht naar een grondige opknapbeurt en bij een visite aan het stedelijk museum dat een aantal doeken en zijn grafisch werk herbergt moet de bezoeker bij straf regenweer tussen de emmers door laveren.

Zo gunt Oostende zijn meester van de maskers - post mortem - zelfs nog een 'surrealistische' periode.

Het Bestuur

Joodse aanwezigheid in Oostende (2)

Ann Van Loo

Materiële getuigen van joodse aanwezigheid in Oostende

1. De joodse graven

1.1. Begraafenisrituelen

- Alleen een rabbijn¹⁷ mag in de synagoge binnengedragen worden. Dan gaat men zevenmaal rondom de baar en blaast men op de ramshoorn (zie SJOFAR-woordenlijst). Voor de anderen vindt er in de synagoge geen rouwdienst plaats.

- Wanneer men op het kerkhof aankomt, wordt de withouten¹⁹ kist op de schouders genomen en naar de grafkuil gedragen. Het zijn de leden van de chevrah kaddisja²⁰ die de kist laten zakken. In Oostende kan men steeds een beroep doen op de chevrah van Brussel.

- De dode rust nu in de richting van Jeruzalem, waar eens de tempel stond en waar volgens de traditie de opstanding zal plaatsvinden.

De eerste drie schoppen aarde worden op de kist geworpen of gestrooid. In sommige kringen brengen de rouwenden nu een scheur aan in hun kleren (= de Keriah). Die scheur kan gehecht worden na dertig dagen. De hechting mag echter nooit volledig zijn.

De omstanders (de familieleden eerst) werpen nu drie scheppen aarde op de kist. Ze reiken elkaar de spade niet aan, maar zetten hem neer; de volgende neemt hem weer op. Tenslotte spreken de naaste verwanten het kaddisjgebed uit.

Elf maanden lang zullen de zonen (in progressieve kring ook de dochters) dit gebed bidden. Wanneer deze periode voorbij is, wordt een steen op het graf geplaatst.

Het grafopschrift, dat aan rabbinale goedkeuring onderworpen wordt, bevat de burgerlijke

en de Hebreeuwse naam en uiteraard ook de geboorte- en sterfdatum.

Op het einde vindt men telkens de initialen van de Hebreeuwse woorden die, omgezet in het Nederlands, betekenen: "Moge de ziel gebundeld zijn in de band van het eeuwig stralend Licht".

- Wanneer men het kerkhof verlaat, wast men de handen.

1.2 De Stuiverstraat

1.2.1. Situering

Helemaal achteraan "t Nieuw Kerkhof" loopt een klein paadje dat je tot bij een poortje brengt. Op het poortje werd een Davidster²¹ aangebracht: een teken dat je bij de joodse begraafplaats bent aangekomen.

Deze begraafplaats werd kort na "t Nieuw Kerkhof" aangelegd, maar maakte er op dat ogenblik geen deel van uit. Toen dit laatste tijdens de jaren '60 uitbreiding nam, werd de joodse weide erin geïntegreerd.

17) Is geen geestelijke, kreeg geen wijding. Hij houdt de preken op speciale dagen, zeggt huwelijken in, is godsdienstleraar. Hij moet ook regelmatig alle voedingswinkels en slachthuizen controleren om te zien of alles in overeenstemming met de voorschriften gebeurt. Hij mag trouwen en zelfs scheiden. In niet-traditionele kringen mogen ook vrouwen rabbijn worden.

19) In Jeruzalem begraaft men de doden zonder kist. Op de andere plaatsen gebruikt men steeds een eenvoudige witte kist, zonder versiering.

20) Een soort liefdadigheidsinstelling voor de hele Gemeenschap, opgericht in het begin van de 14de eeuw. Bestaat uit mensen die tot de meest vooraanstaande leden van de Gemeente behoren. Zij leggen de dode af, wassen hem, bekleden hem met de doodskleren en kisten hem. Zij beschouwen dit werk als een plicht en een heilige opgave. Men kan hen hiervoor van hun werk wegroepen.

21) = Mageen David. Heel oud symbool dat geen godsdienstige betekenis heeft. "Mageen" betekent "schild", maar het is absoluut niet zeker dat het afkomstig is van het wapenschild van David.

1.2.2. Uitzicht

- De kleine weide wordt omzoomd door een haag. Wanneer je ze betreedt, word je onmiddellijk getroffen door de soberheid en de sereniteit die er vanuit gaat.
- Zoals in traditionele kring gebruikelijk, is de plaats ontdaan van alle overbodige zaken.. Nergens staan grootse monumenten. Alleen bij het poortje zijn twee bomen aangeplant. Normaal gezien worden bloemen niet toegelaten. In drie gevallen waar men blijkbaar de meer progressieve tendens volgt, staat toch een bloembak voor het graf.
- Een nummering is niet voorzien.
- Joodse mensen laten altijd een klein steentje achter op het graf dat ze bezoeken. Hiervan heb ik echter geen sporen meer gezien, hoewel de heer Nuytten mij verzekerde dat het gebruik nog gangbaar is in Oostende.

1.2.3. Indeling

LINKS

De eerste graven (een twintigtal) werden uiterst links aangebracht. Van een aantal zijn de inscripties zonet totaal afgesleten, dan toch wel erg onduidelijk geworden.

Het oudste graf dat ik gevonden heb, dateert van 1920. De steen vertoont grote barsten, zodat ik alleen een gedeelte van de naam kon lezen, nl. Baum. Volgens het register van het Israëlitisch Park gebeurde de eerste bijzetting pas in 1922. Bij de naam W. Lichtenbaum staat het sterfjaar echter niet genoteerd. Van de Burgerlijke Stand vernam ik dat bovengenoemde persoon in Oostende overleed op 24 januari 1920. Hij werd geboren in Varsovie (Rusland) in 1852. Hij was handelaar en woonde in de Witte Nonnenstraat.

Hoe het komt dat dit niet werd opgetekend, heb ik niet kunnen achterhalen.

MIDDEN

- Het midden bestaat uit een dubbele rij met, voor zover ik dit goed heb kunnen nagaan, 38

graven. Twee ervan zijn nog leeg.

- De meest recente bijzettingen op het kerkhof gebeurden in 1990 (Salomon Horoncyck) en in 1992 (Leiba Ber Szyf). Hiervan wordt in het register van het Israëlitisch Park geen gewag meer gemaakt. De laatste datum die immers opgeschreven werd, is 13 mei 1940. Nadien noteerde men de joodse begrafenissen tussen de andere, in het algemeen register.

- Eén graf bevat het volgende opmerkelijk epitaaf: "In loving memory of Victor Schroeder who lost his life in the Apollo Air Disaster. December 30th 1933".

RECHTS

Uiterst rechts, dicht bij de uitgang, staan nog twee grafstenen. Op een ervan werd een foto van een kindje aangebracht. Het epitaaf is verdwenen. Volgens Koen Verwaerde ligt hier een islamitisch kindje van Palestijnse origine. De joden hebben nooit bezwaren gemaakt tegen die bijzetting.

De andere steen, waarvan de inscriptie volledig in het Hebreeuws is, hoort bij het graf van een cohen²². We weten dit omdat er twee handen op afgebeeld zijn die mekaar raken. Een cohen wordt trouwens altijd zo dicht mogelijk bij de uitgang begraven omdat hij het eigenlijke kerkhof niet mag betreden.

1.2.4. Bekende namen

Wie de grafstenen van dichterbij bekijkt, treft namen aan die bekend in de oren klinken. Zo is er bijvoorbeeld het graf van Chaim Mendel Gosciny (1928) en van F. Gosciny (1936). Volgens mevr. Wulfowicz, secretaresse van de joodse Gemeenschap van Oostende, gaat het hier om verwanten van René Gosciny, de

22) Afstammeling van de familie van de priesters, die in de tempel de eredienst waarnamen. Tegenwoordig is zijn bevoegdheid beperkt: hij moet alleen op feestdagen de priesterzegen uitspreken. Wanneer hij dit doet, gebeurt dit met gespreide, naar voren gestrekte handen. De duimen van de twee handen raken elkaar, terwijl een V ontstaat tussen midden- en ringvinger.

auteur van de wereldberoemde stripreeks Astérix. Daniel Dratwa, conservator van het Joods Museum van België, gaf mij hiervan bevestiging.

Ook van Julien Klener²³, die trouwens opgroeide in Oostende, liggen er hier familieleden begraven, o.a. zijn vader Isaac Klener (1975).

1.3 De Nieuwpoortsesteenweg

- Bij de inventarisatie van "t Oud Kerkhof" is men 3 joodse graven op het spoor gekomen. Het gaat hier om:

1) Perk 5, rij 2, graf 3 M. Horowitz (geboren Krakau, begraven in 1898)

2) Perk 5, rij 3, graf 5 L' épouse Reinsberg-Elsbach (geb. Brilon, begr. 1894)

3) Perk 7, rij 10, graf 31 Neama de Lean (geb. Konstantinopel, begr. 1920)

- Hoewel de graven een vervallen, verwaarloosde indruk maken, zijn de grafschriften nog vrij duidelijk. Ik had alleen moeite om de geboorteplaats van nr. 2 en het sterfjaar van nr. 3 te ontcijferen. Gelukkig zorgde de heer Missiaen voor de nodige opheldering.

Twee graven dateren uit de 19de eeuw, wat meteen bewijst dat in die tijd zeker Israëlieten in Oostende woonden. Dat de Gemeenschap een internationaal karakter had, blijkt uit de geboorteplaatsen.

1.4. Overplaatsingen

- Het register van het Israëlitisch Park vermeldt dat twee personen die in de Nieuwpoortsesteenweg lagen, overgebracht werden naar het joods kerkhof. Eén ervan werd in 1931 nog eens ontgraven en tenslotte bijgezet in Brussel.

- Veel Antwerpse joden vinden hun laatste rustplaats in Putte, net over de Nederlandse grens. Dit komt natuurlijk doordat men bij onze noorderburen nog altijd eeuwige concessies kan opkopen. Er is één geval bekend van een Oostendse jood die men in Putte heeft begraven.

2. De synagoge

2.1. Algemene informatie

- Het woord is afgeleid van het Griekse "synagogè". Het betekent: "plaats van samenkomst". Hiermee is het een perfecte vertaling van de Hebreeuwse naam "Bet ha-knesset".

- Over het ontstaan ervan lopen de meningen nogal uiteen. Bepaalde historici zijn van oordeel dat de synagoge reeds bestond in de tijd van de eerste tempel²⁴.

Anderen zijn de mening toegedaan dat de oorsprong terug te brengen is tot de Babylonische ballingschap²⁵.

In elk geval staat het vast dat de synagoge de schok opving die de verwoesting van de laatste tempel²⁶ teweegbracht. Ze werd toen immers het centrum van het joodse religieuze leven. Veel van de gebruiken en rituelen die gangbaar waren in de tempel, vinden we onder een of andere vorm terug in de synagoge.

Daarnaast evolueerde de synagoge ook al heel vlug tot gemeenschapscentrum en vergaderplaats.

2.2. In Oostende

2.2.1. Omstreeks de eeuwwisseling was Oostende een befaamde badplaats met internationale allure. Onder de vele vooraanstaande toeristen, trof men een groeiend aantal joodse gasten aan. In die tijd waren er zelfs 2 hotels die volledig "kosjer" waren²⁷.

Meer en meer begon men de noodzaak aan te voelen van een gemeenschappelijk gebedshuis.

- Baron Gerson von Bleichroder stelde een deel van zijn woning ter beschikking om de grote feestdagen te organiseren.

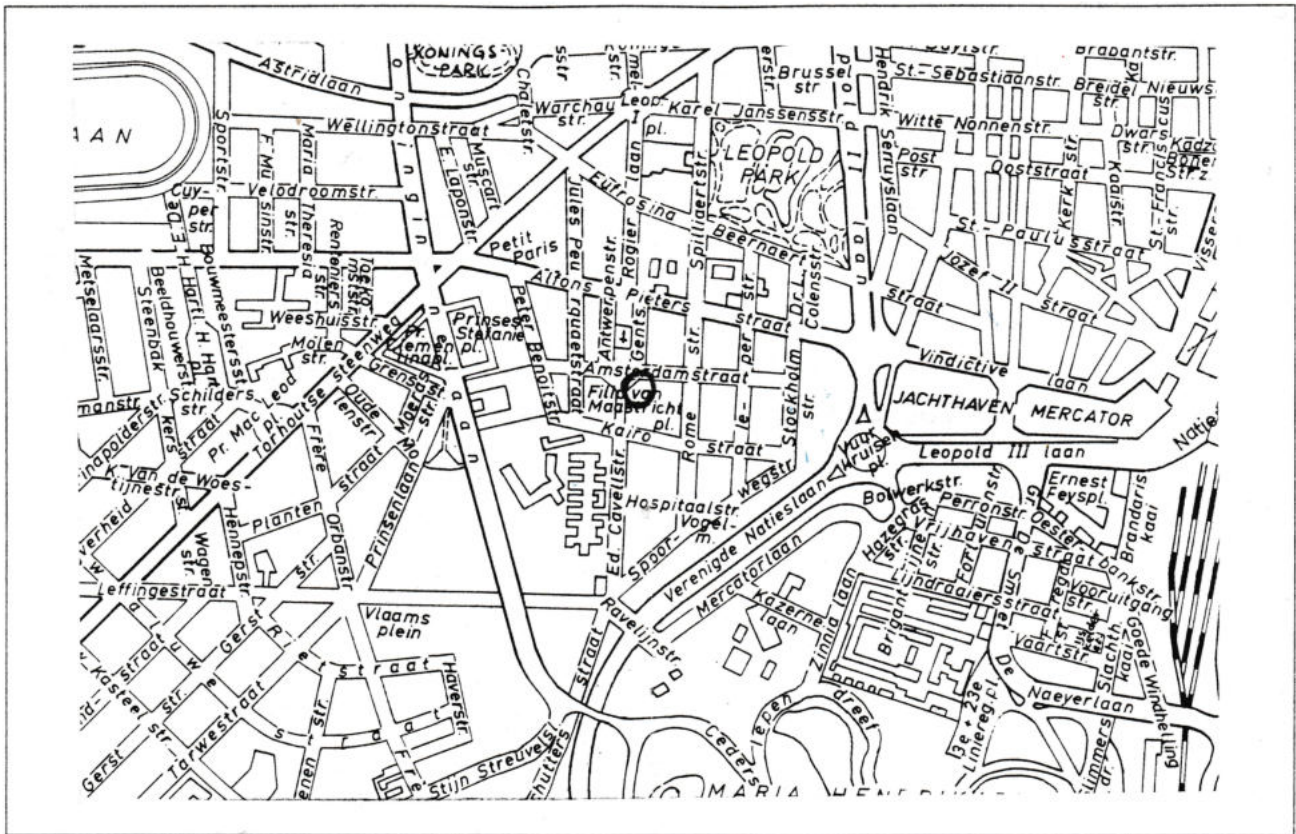
23) Professor Judaïstiek en Semitische talen aan de universiteiten van Gent en Luik.

24) Gebouwd door Solomon, de zoon van David.

25) Toen werd de eerste tempel volledig verwoest.

26) Toen de joden uit hun ballingschap terugkeerden, werd de tweede tempel opgetrokken. Herodes de Grote liet dit gebouw totaal vernieuwen. Het werd verwoest door de Romeinse legioenen o.l.v. Titus in 70 na Christus. Alleen de "klaagmuur" is overgebleven.

27) Hotel "Frank", Louizalaan 38 en Hotel "Reinsberg", Van Iseghemlaan

- In 1873 stond de Belgische staat een terrein van 800 m² af aan de stad Oostende om er een synagoge op te richten. Dit terrein (lot 36) was gelegen in de Albertstraat, ten noorden van de doorgetrokken Keizerskaai²⁸.

Hoewel een lid van de familie Rothschild uit Frankfurt 20.000 mark schonk, kwam het project niet van de grond. Men moest dus uitzien naar een andere oplossing. Een bijgebouw van het koninklijk paleis in de Langestraat werd omstreeks 1890 ingericht als gebedshuis. Daar konden een honderdtal gelovigen de diensten volgen. Een aantal jaren later werd de synagoge geïnstalleerd in een woning in de Christinastraat.

Deze oplossingen waren niet zo uitzonderlijk, want alle Belgische synagogen die kort na de onafhankelijkheid ontstonden, vonden onderdak in bestaande gebouwen die bij koninklijke voorspraak of op privé-initiatief waren verworven.

- In 1906 stelde de stad een nieuw bouwterrein ter beschikking. Het was gelegen in de Sportstraat, nabij de Wellingtonrenbaan en het had een oppervlakte van 330 m².

Een jonge architect (Joseph Delange) tekende

een ontwerp dat begroot werd op 121.304,40 frank.

De stad en de staat schonken elk 15.000 frank. De rest van het geld probeerde men bijeen te krijgen door een inschrijving. Hieraan werd o.a. deelgenomen door M. Marquet (10.000 fr.) en door heel wat joodse toeristen.

Ook ditmaal liepen de bouwplannen met een sisser af. De Bestendige Deputatie van West-Vlaanderen weigerde om subsidies toe te kennen. Bovendien was de Israëlitische Gemeenschap ook wel niet bepaald enthousiast te noemen over de ligging van het terrein. De gelovigen, die in de handelswijken rond de markten leefden, zouden een te grote afstand moeten afleggen om de diensten bij te wonen.

2.2.2. Start van de bouw

- Uiteindelijk besliste de Israëlitische Gemeente om zelf een terrein aan te kopen. De keuze viel op een perceel van 350 m² aan het Filip van Maestrichtplein. Joseph Delange bracht aan zijn oorspronkelijk ontwerp enkele vereenvoudigingen aan.

²⁸) De huidige Vindictive laan.

Het bestek dat hierdoor 87.324,81 frank bedroeg, werd bij K.B. van 10 februari 1910 goedgekeurd.

- Aannemer Brys startte vrijwel onmiddellijk met de bouw. De inhuldiging kon al gebeuren op 29 augustus van het daaropvolgend jaar (of volgens de Hebreeuwse kalender op 5 Eloul 5671²⁹). Le Carillon vermeldt in dit verband dat de Heilige Schriften in processie werden binnengebracht door de opperrabbin van België, de voorzitter van de Israëlitische Gemeente van Oostende en M. Tedesco (een bekend figuur in de Franse kunstkringen).

2.2.3. De architect: Joseph Delange (Amsterdam 18/04/1883 - Antwerpen 28/01/1948)

Toen hij aan zijn project in Oostende begon, was hij pas 25 jaar. Hij stond hiermee aan de start van een bloeiende carrière als architect in dienst van de Israëlitische Gemeenschap.

In 1926 werd hij tot Belg genaturaliseerd.

Naast het gebouw in Oostende ontwierp hij nog drie andere synagogen³⁰. Hij tekende eveneens de plannen van een aantal burgerhuizen en voerde ook bedrijfsprojecten uit. Hij verleende zijn medewerking aan tentoonstellingen in Brussel, Antwerpen en zelfs New York³¹.

2.2.4. Uitzicht

De architect vond zijn inspiratie in de toenmalige Duitse synagoge-architectuur. De voorgevel lijkt heel sterk op het middenfront van de orthodoxe synagoge van Frankfurt.

Dit mooi ogend gebouwtje is de enige synagoge in België waarvan de portiek op tien zuilen³² staat. De geleding van de geveltop loopt door over het radvenster³³. De gevel vertoont een vlak behandeld natuurstenen parement³⁴. De kapitelen en de casementen³⁵ zijn versierd met gestileerd blad- en rankwerk naar Byzantijns en Vroegromaans model. Boven de luifel prijkt er een Davidster.

2.2.5. Interieur

- Het gebouw bestaat uit één beuk met een absis³⁶ en een ingekast voorportaal onder de damesgalerij³⁷.

- In de hal treffen we een rond wasbekken aan. Een dergelijk type vinden we in geen enkele andere Belgische synagoge.

- Aanvankelijk was de gebedsruimte wit bepleisterd. In 1995 heeft men de muren herschilderd in crèmekleur; voor de in de steen verwerkte versieringen werd een iets donkerder tint gebruikt. Persoonlijk vind ik het een heel geslaagde vernieuwing.

Zoals in alle synagogen heeft men overvloedig voor verlichting gezorgd. De lampen en de grote kroonluchter zijn trouwens nog originele stukken. Binnen afzienbare tijd zal men de elektrische leidingen, die dateren uit 1911, vernieuwen. De vloer is gemaakt van mozaïek, die volgens kenners van een heel goede kwaliteit is.

Het jodendom beschouwt beelden als uitingen van afgoderij. Je zult er dan ook nooit aantreffen in een synagoge.

- Het gebouw heeft verder nog een paar plaatsen die bedoeld zijn om te vergaderen of eventueel te studeren. Er is ook een mikva, een rituele badplaats. Een vrouw neemt hier een bad vóór ze huwt en zeven dagen na het einde van haar menstruatie. Mannen kunnen zich hier eveneens komen reinigen. Orthodoxe joden

29) De joodse jaartelling begint vanaf de schepping van de wereld. Op basis van de bijbelse chronologie zou dat in het jaar 3760 voor onze jaartelling geweest zijn.

30) Twee in Antwerpen (Hoveniersstraat 31 en Van den Nestlei 2) en één in Brussel (Kliniekstraat 67).

31) Naam van deze tentoonstelling: "Old Europe".

32) Verwijst naar de 10 geboden.

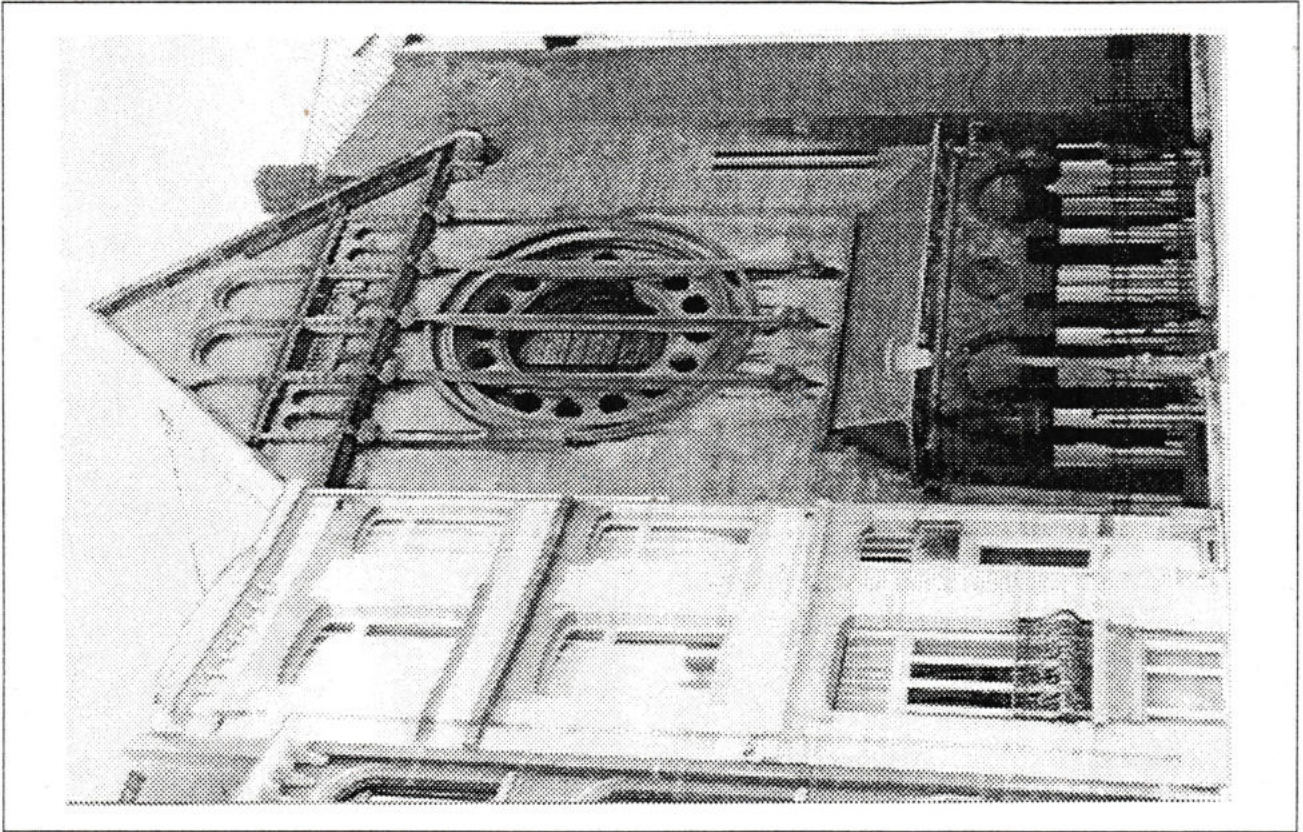
33) Cirkelvormig venster dat in sectoren is verdeeld.

34) Stenen buitenbekleding van muren.

35) Verdiept veld in metselwerk.

36) Uitbouw

37) In orthodoxe synagogen zitten mannen en vrouwen gescheiden. In sommige gevallen (zoals in Oostende) is er een speciale galerij voorzien voor vrouwen.

dompelen nieuw vaatwerk altijd eerst onder in de mikva, vóór ze het gebruiken. In Oostende is de mikva in onbruik geraakt. Er zijn zelfs plannen om die plaats een andere bestemming te geven.

2.2.6. Rituele voorwerpen + symboliek

BIMA

De Oostendse synagoge is ingericht naar orthodox model. Dit betekent dat er in het midden een verhoging is (bima), die herinnert aan het altaar uit de tempel van weleer. Op de bima staat een lessenaar waaraan de schriftrollen gelezen worden.

ARK

Vooraan vinden we de Ark (Aron Hakodesj), die naar Jeruzalem gericht is. Voor deze ingebouwde kast hangt een gordijn (een parochet). In Oostende zijn hierop een davidster en twee Hebreeuwse letters geborduurd. Erboven is er een afbeelding van de twee stenen tafelen van Mozes te zien.

THORA

- De Ark is een enorm belangrijk onderdeel

omdat de rollen van de thora erin bewaard worden. De thora (of in het Grieks "pentateuch") bevat de eerste vijf boeken van het Oude Testament. Met de rollen gaat men uiterst respectvol om. Zo wordt bijv. een versleten exemplaar nooit opgebrand of achteloos weggegooid, maar eerbiedig begraven.

- De pentateuch wordt nog steeds volledig met de hand overgeschreven. Dit werk wordt uitgevoerd door een ervaren schrijver, een zogenaamde "sofeer". Hij gebruikt hiervoor perkament, een pen en inkt. Het perkament is afkomstig van de huid van een rein dier. Dit geldt ook voor de pezen die nodig zijn om de ca. 40 vellen (met 200 kolommen van 40 à 60 regels) aan elkaar te naaien.

De strook die men bekomt, is meer dan 30 meter lang. Om er vlot mee te kunnen werken, wordt hij aan de uiteinden vastgemaakt aan twee houten staven. Men kan nu gemakkelijk het perkament op- en afrollen tot bij de tekst die men nodig heeft. De pen is nog altijd een ganzen- of kalkoenveer. De zwarte, blinkende inkt wordt door de sofeer eigenhandig vervaardigd naar een oud recept op basis van braambessen.

Wanneer de sofeer tijdens het kopiëren het woord "Jahwe" aantreft, moet hij zich eerst gaan reinigen in de mikva. Pas daarna kan hij weer verder schrijven.

Hij moet uiterst nauwkeurig te werk gaan. Volgens de traditionele opvatting dicteerde Jahwe elk woord aan Mozes. Vermits men aan het woord van God geen jota mag veranderen, mag er in de pentateuch dan ook geen enkele fout binnensluipen.

De lectuur is zo ingedeeld dat in één jaar tijd de vijf boeken aan de beurt komen.

Om er zich van te vergewissen dat alle letters nog duidelijk zijn, laat men regelmatig een stukje voorlezen door een kind dat nog geen thorateksten uit het hoofd kent.

- Na de Tweede Wereldoorlog stelde men in de Oostendse synagoge vast dat de thora verdwenen was. Jacques Kalter schreef toen Amerikaanse vrienden om hulp. Zij stuurden hem vijf rollen uit New York.

JAD

De rollen worden bewaard in een koker, die gewikkeld is in een met borduurwerk versierde hoes. Aan de hoes hangt ook een jad: een staafje dat uitloopt in een handje en dat gebruikt wordt bij het lezen van de thora³⁸. Het perkament mag immers niet met vingers aangeraakt worden.

SJOFAR

- De sjofar of ramshoorn is een instrument dat vervaardigd wordt uit de hoorn van een ram of bok. Men gebruikt het om de gelovigen op te roepen tot bezinning of ook wel om heel belangrijke gebeurtenissen aan te kondigen. De sjofar speelt een grote rol op Rosj Ha Sjana (het joodse nieuwjaar)³⁹.

- Meestal ligt het instrument in een kast die op de bima staat. In Oostende bewaart men het in de Ark.

NER TAMIED

Om de gelovigen eraan te herinneren dat God voor altijd en eeuwig bij ons is, brandt boven de Ark een ner tamied (= "eeuwig licht")

KIPA + TALLIET

- Achteraan de gebedsruimte staat een kast waarin niet alleen oude boeken, maar ook een paar kipa's (=keppeltjes) en gebedsmantels bewaard worden.

Elke man die de synagoge binnenkomt (hetzij als gelovige, hetzij als geïnteresseerd bezoeker), moet een keppeltje op het hoofd zetten. Het is een teken van eerbied voor de schepper en het vormt als het ware een koepel die het aardse van het hemelse scheidt.

- De talliet (gebedsmantel) is alleen bestemd voor de gelovige mannen. Onderaan zijn kwasten (tsilsit) bevestigd die verwijzen naar de 613 punten van de Wet. De mantel wordt gedragen gedurende de dienst en bij het bidden van het ochtendgebed thuis.

TEFFILIN

Tijdens de dienst en het ochtendgebed heeft de gelovige man ook de teffilin of gebedsriemen om: zwarte, leren kubusjes, voorzien van een lange riem.

De doosjes bevatten stukjes perkament waarop een met de hand geschreven passage uit de Thora staat.

Eén riem wordt rond de voorarm en de hand gewikkeld (dus dicht bij het hart). De andere wordt rond het voorhoofd gesnoerd.

CHOEPA

Onder dit baldakijn nemen bruid en bruidegom plaats tijdens de huwelijksplechtigheid. De laatste joodse bruiloft dateert van vóór WO II.

MENORA

Menora betekent "kandelaar". In EX 25,3-4041 lezen we dat Mozes het bevel kreeg om een zevenarmige kandelaar te maken. Een dergelijk type werd later in de tempel geplaatst.

38) Jad is het Hebreeuwse woord voor "hand"; hiervan is ons werkwoord "jatten" afgeleid.

39) Valt in september-oktober. Dag van inkeer en bezinning. 's Middags gaan de gelovigen naar een stromend water (bron, rivier, zee) om hun zonden af te werpen.

In een synagoge zul je alleen een kandelaar met 6 of 8 armen aantreffen. Men wil wachten tot de Messias komt om de zevenarmige menora opnieuw te gebruiken.

In de Oostendse synagoge staan drie menora's opgesteld. Een ervan staat bij de plaats van de voorzanger. De twee ander hebben een ornamentele functie en zijn een schenking van een trouwe bezoeker.

MEZOEZA

In het voorportaal hangt een mezoëza: een kokertje dat aan een deurpost wordt bevestigd en dat een stukje perkament bevat met een tekst uit de Thora. Bij het binnen- en buitengaan groet men de mezoëza met een handkus.

SHIVITI

Dit is een wandversiering die tegenover de voorzanger wordt geplaatst. Oostende bezit een waardevolle shiviti die nu in bruikleen is gegeven aan het Joods Museum in Brussel. Het betreft een aquarel op perkament van 615 op 420 mm die vervaardigd werd in 1912 door Alter Borenstein. De vertaling van de Hebreeuwse inscriptie luidt als volgt: "Geschonken vanwege de gemeenschap Zhitomir in Jeruzalem voor de nieuwe synagoge van de stad Oostende".

IV AANBEVOLEN LITERATUUR

- *Katrien Seynaeve, Vrede Nu?, Averbode*
Het hoofdpersonage van dit jeugdboek is een joods meisje uit Oostende. Er wordt regelmatig verwezen naar WO II.
- *John Gheeraert, Bericht uit Bredene, De Vries-Brouwers*
In dit boekje probeert de auteur het verblijf van enkele belangrijke joodse emigranten aan de Vlaamse kust te reconstrueren.

V. BRONNEN

1. Mondeling

- *Daniël Dratwa, conservator van het Joods museum van België*
- *Jef Marijsse, actief lid van de Contactgroep Joods-Christelijke betrekkingen van Antwerpen.*
- *R. Missiaen, lid van de Commissie voor Grafmonumenten*
- *Koen Verwaerde, diensthoofd kerkhof Stuiverstraat*
- *Rita Werbrouck, lid van de Commissie voor Grafmonumenten*
- *Mevr. Wulfowicz, secretaresse van de Israëlitische Gemeenschap van Oostende*

2. Schriftelijk

- *L'Echo d'Ostende, 16/10/1908*
- *Le Carillon, 31/08/1911*
- *D. Dratwa, Histoire des juifs à Ostende, 1983*
- *Moderne Encyclopedie van de Wereldliteratuur, De Haan, 1983, delen 5 + 8 + 10*
- *Regards, n° 142, 1985*
- *Belgisch-Israëlitisch Weekblad, 20/06/1986 (13 sivan 5746)*
- *Sylvain Brachfeld, Uw joodse buurman, De Vries-Brouwers, 1987*
- *Rabbijn Dr. J. Soetendorp, Symboliek van de joodse religie, Bzztôh, 1990*
- *Het Nieuwsblad, 21/11/1990*
- *E. van Voolen, Joods leven thuis en in de synagoge, Ten Have/Baarn, 1991*
- *Monumenten en Landschappen, jan.-feb. 1993*
- *Castelló-Kaón, Joden en Europa, Davidsfonds, 1994*
- *Ephraïm Schmidt, Geschiedenis van de joden in Antwerpen in woord en beeld, De Vries-Brouwers, 1994*
- *Rabbi Marc Gellman en Monsignor Thomas Hartman, Hoe spel je God?, Averbode, 1996*
- *Schatten uit het joodse leven, catalogus verschenen n.a.v. de gelijknamige tentoonstelling (Joods Museum van België, 1996)*
- *De Plate, mei-juni 1997*
- *Register van het Israëlitisch Park (Stuiverstraat, Oostende)*
- *Kroniek van de twintigste eeuw, Elsevier*

Inschrijverslijst Ensormonument

Dirk Beirens

In het geïllustreerde weekblad 'Le Face à Main', jaargang 6, nummer 15 van zaterdag 12 april 1930 verscheen een speciale bijdrage als eerbetuiging aan James Ensor.

Op bladzijde 2 publiceerde het blad de lijst van inschrijvers "die het door hun rijkelijke bijdragen mogelijk maakten dat het vandaag door de stad Oostende ingehuldigde monument van en voor de meester opgericht kon worden."

Tussen haakjes vindt u telkens het gegeven bedrag voor een totaal van 26.875 BEF.

- 1 Le Face à Main (500)
  - Mme Lambotte, schrijfster, Antwerpen (250)
  - M Doutrelont de Try, Lille (200)
  - M Piérard, volksvertegenwoordiger (20)
  - M Pierre de Soete, beeldhouwer, Brussel (50)
  - M Albert Devèze, oud-minister (50)
  - M G. Ramaekers, schrijver, Brussel (100)
  - De Studio, kunstgalerij, Oostende (300)
  - Mlle Boogaerts, Brussel (1000)
  - M De Pratere, Oostende (100)
  - Mme Klompers, Oostende (100)
  - M Sigmund Salz, Brussel (300)
  - M Henskens, The Falstaff, Oostende (200)
  - M A. D., Oostende (50)
  - M Tasse, Huis Victrix, Oostende (20)
  - M J. van de Castele, directeur casino Middelkerke (200)
  - M Jean Depaye, prof, Brussel (100)
  - Mme Somerhausen, Brussel (50)
  - M Baron de Broqueville, Brussel (300)
  - M Joye, advocaat, Brussel (100)
  - M Th. Fleischman, schrijver en directeur van 'Radio België' (100)
  - M Mouqué, orkestleider, Oostende (50)
  - M Marcel Crahay, kunstschilder, Antwerpen (250)
  - M Corman, boekhandelaar, Oostende (25)

- M Alfred d'Hoop, conservator rijksarchief (100)
- M Demeester, Oostende (50)
- M en Mme Pisart, Oostende (1000)
- M Aughet, wisselagent, Brussel (100)
- M Loicq-Beernaerts, Melle (200)
- M F. Van Haelen, Ukkel (100)
- M Marcette, kunstschilder, Brussel (25)
- Mme Coutherman, schilder, Gent (20)
- Int. Liga tegen Vivisectie, Brussel (50)
- Kon. Genootschap Cercle Cécilia, Oostende (200)
- M Carol Deutsch, kunstschilder, Oostende (500)
- M Victor Simonin, kunstschilder, Brussel (50)
- M en Mme Camille Snauwaert, Oostende (1000)
- M Bastien, Oostende (50)
- M William Coolen, gemeenteraadslid, Oostende (100)
- Fam. Libert, Oostende (100)
- Mme Poepaert, Oostende (25)
- M Théo Marousé, Brussel (100)
- M Julien Staessens, Oostende (100)
- Hypothecair Krediet, Oostende (100)
- M Victor Soenens, Kortrijk (50)
- M Verhulst, Oostende (20)
- M en Mme Ch. Storck, Oostende (100)
- Stad Oostende (5000)
- M Albert Lecluse, Brussel (500)
- M Emile Vandenbosch, Antwerpen (500)
- MM Savoni Frères, Oostende (30)
- M G. Furny, Oostende (10)
- M G. G. (Nr. 14842), Oostende (15)
- M Julien Vertriest, Oostende (20)
- MM Van Wetter, De Cru, A en L. Rysselmans, Oostende (20)
- Fernand en Willy, Oostende (15)
- M Georges Marquet, volksvertegenwoordiger, Oostende (2000)

M en Mme A. Franck (50)
Mme Demoulière, Hotel Osborne, Oostende (200)
Mlle H. Moreau, Brussel (50)
S.A. Les Palaces d' Ostende en de kursaal-directie (2000)
M De Taye, Oostende (20)
M A. Croquez, advocaat bij de Staatsraad en het Hof van Cassatie, Parijs (300)
M Storck, Oostende (150)
M G. Dehondt, schrijver, Brussel (50)
M E. Lecomte, journalist, Braine-le-Comte (25)
M Hansen, Hotel Régina, Oostende (500)
M Ch. Franck, Antwerpen (1000)
M Sevrin, prof, Oostende (50)
M Fr. Franck, Antwerpen (2000)
Mme J. Decoene, Antwerpen (50)
M Jean Teughels, gerechtssubstituut, Veurne (100)
M Hubert Knopff, Brussel (500)
Mlle Laure De Win, zangeres, Brussel (25)
Mme Barrat, Hôtel des Dauphins, Oostende (100)
M P. Labisse, kunstschilder, Oostende (10)
M H. Daye, Antwerpen, (100)
M Van Caillie, notaris, Oostende (200)

M Greiner, St.-Pieters-Woluwe (250)
M John Bauwens , reder, Oostende (100)
M Alfons Blomme, kunstschilder, De Haan (50)
M Vriamont, Huis Pleyel, Brussel (300)
Stad Luik (500)
M Dosehogne, intekenlijst Schone Kunsten Brussel (380)
M David, Oostende (100)
Dr Van Houtte, Oostende (50)
M H. Deweert, Oostende (50)
M G. Tygman, Oostende (200)
M A. Declerck, Oostende (100)
M D. Van Craeynest, Le Rallye, Brussel (100)
M Ismaël Van Craeynest, Excelsia, Oostende (100)
Dr Firmin Pleyne, Oostende (100)
M Henri Patris, Brussel (100)
Mme wed. Camille De Waele, Oostende (50)
M en Mme Protin, Luik (200)

Zeven particulieren en instanties hebben meer dan de helft aangebracht.

Vooraf kunstenaars, Oostendse ingezetenen, bedrijfsleiders en zelfstandigen hebben voor de rest gezorgd.

Vrouwenwandeling doorheen stadskern

Marc Loy

De Interne Begeleidingscommissie Gelijke Kansen van het stadsbestuur stippelde in samenwerking met de gidsenkring Lange Nelle een vrouwenwandeling uit doorheen Oostende. Een charmante wandeling op zoek naar de aanwezigheid van de vrouw in de Stad aan Zee.

De vermelde begeleidingscommissie wil met dergelijke initiatieven rond het thema gelijke kansen, naast het eigen stadspersoneel ook andere geïnteresseerden bereiken. Zo komt er volgend jaar ook een tentoonstelling rond *de vrouw in de politiek*.

Els Jacxsens: "Zo'n commissie is wettelijk verplicht in de gemeenten, maar blijft in veel gevallen een papieren commissie. In Oostende valt de commissie onder de bevoegdheid van de schepenen Hilde Veulemans en Marina Willems en we proberen met commissievoorzitter Johan Vandenaabeele echt om discriminerende situaties en omstandigheden uit de wereld te helpen. Dat hoeft niet louter repressief, heel wat preventieve voorstellen scheppen meteen al een beter werkklimaat."

Tijdens de anderhalf uur durende vrouwenwandeling langs Oostendse straten en pleinen maken we kennis met de vrouw in deze stad. De anonieme vissersvrouw in de beeldengroep

op het Stationsplein, geschiedenis-schrijvende vrouwen als gravin Margaretha van Constantinopel of koningin Louise-Marie, de sociaal geëngageerde dames Bertha Tratsaert, Caroline Pieters-Adams of de zusters van Vincentius a Paulo en andere sociaal geëngageerde zuster gemeenschappen.

Ook Meetje van de Koaje, Angelientje en Lucy Loes, volksgeliefde figuren van de kaai en het visserskwartier worden niet vergeten. Namen ook uit de wereld van kunst en cultuur met auteurs als Charlotte Mutsaers, beeldende kunstenaressen Euphrosine Beernaert, Alice Frey en Josiane Van Houtte. Vrouwen die ook ver-eeuwigd zijn in beeldhouwwerken: *De zee* alias Dikke Matille en *De Wind* van Emile Bulcke. De vrouw in straat- of parknaam, achter een huisgevel of in een glasraam gevat.

Het was een origineel idee om een vijftal dames die tijdens de wandeling ter sprake komen, life voor de wandeling uit te nodigen. Alleen kunstschilderes Jasmina Defloor-Vanhove ging in op de uitnodiging.

Rita Werbrouck van gidsenkring Lange Nelle die de vrouwenwandeling uitwerkte, vond voor haar erg goed gedocumenteerde gidsbeurt een aandachtig publiek.

De Oostends(ch)e stadsbib (1)

Dirk Beirens

Het lijkt me interessant om aan de vooravond (hoewel ...) van de verhuis van de Oostendse stadsbibliotheek uit het centrum even terug te blikken op enkele facetten van haar geschiedenis. Daarvoor moet ik natuurlijk de huidige bibliothecaris en zijn staf, alsook de leidinggevende figuren uit het verleden consulteren. Wegens tijdgebrek stel ik dat nog even uit.

In de briefwisseling van Karel Jonckheere stootte ik op een brief d.d. 4 februari 1956 van een zekere Eugène Everaerts aan 'Beste stadgenoot Jonckheere'. Die Everaerts was oud-bibliothecaris van de Oostendse stadsbibliotheek. Over die brief straks meer, eerst laat ik u via diverse bijdragen kennis maken met Eugene Everaerts.

In De Zeewacht van 12.11.1976 verscheen een niet-ondertekend artikel (auteur?) met de titel "Oud-bibliothecaris Eugene (sic) Everaerts overleden".

Op 2 november overleed in Rotterdam de voormalige stadsbibliothecaris Eugene Everaerts op 96-jarige leeftijd. Alleen de oudsten onder de Oostendenaars zullen hem nog herinneren. In 1905 speelde de overledene alhier een belangrijke rol bij de oprichting van het Van Neste Genootschap als liberale culturele vereniging. Reeds jaren voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog was hij stadsbibliothecaris. Samen met de arts en oud-leerling van Gezelle, Eugene van Oye, de atheneumleraren Frans Van de Weghe en Leo van den Bogaert en ook de ambtenaar bij het Zeewezen Julius L'Abbé behoorde hij tot de mentoren van de kleine groep Oostendse 'Jong-Vlamingen'.

De 'Jong-Vlaamse Beweging' werd in Gent opgericht door de Nederlandse predikant dominee Domela Nieuwenhuis Nyegaard die eind vorige eeuw de evangelische kerk in Oostende bediende. Everaerts zou aan de basis gelegen hebben van de zgn. 'Oostendse Verklaring'. Jong-Vlaanderen streefde tijdens de Duitse bezetting naar een zelfstandige staat Vlaanderen. In oktober 1918 week Everaerts uit naar Nederland. Daar verwierf hij een betrekking bij de Gemeentebibliotheek van Rotterdam. Voor zover mogelijk hield hij contact met de Vlaamse Beweging. Everaerts was een idealist maar ook een omstreden figuur. De tijd vervaagt alle spanningen en zo kon Everaerts opnieuw onze stad, waarvan hij bleef houden, bezoeken.

Enkele Oostendenaars die in februari 1967 deelnamen aan een Nederlands Congres in de Doelen van Rotterdam ontmoetten Everaerts tijdens een receptie op het stadhuis van Rotterdam. Hij was toen nog altijd een grote en slanke, krannige man die met vuur bleef spreken over zijn geboortestad.

In De Plate, jaargang 8, nr. 2, februari 1979 verscheen een nota van Emiel Smisjaert over Eugène Everaerts. Hij verwees naar de 'Encyclopedie van de Vlaamse Beweging', deel 1, 1973, blz. 490 waar een zekere Lammert Buning een bio-/bibliografische schets maakte van Everaerts: geboren in Oostende op 17 november 1880. Everaerts, zoon van een Vlaamse vader en een Zeeuwse moeder, volgde in Oostende na de lagere school de lessen aan het atheneum, werd in 1900 stadsambtenaar en later bibliothecaris. Al jong was hij actief lid van het Algemeen Nederlands Verbond; in 1905 speelde hij een belangrijke rol bij de oprichting van het Van Neste Genootschap, dat veel heeft gedaan voor het culturele leven in Oostende.

In de Eerste Wereldoorlog behoorde Everaerts met dr. Eugeen van Oye, Frans van de Weghe, Leo van den Bogaert, Julius l'Abbé tot de betrekkelijk kleine activistengroep te Oostende. De redactie van de Oostendsche Verklaring, in de geest van de Gentse groep van ds. J.D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard c.s. – dus georiënteerd op het zeer radicale Jong-Vlaanderen – is meer dan van dr. Van Oye het werk geweest van Everaerts.

In 1918 nam Everaerts de wijk naar Nederland; in 1919 werd hij bij verstek ter dood veroordeeld. Evenals dr. Willem de Vreese en dr. Telesphore Vernieuwe vond hij betrekkelijk spoedig emplooi bij de Gemeentebibliotheek van Rotterdam, bracht het daar tot assistent 1ste klas, liet zich echter in 1942 tegen de wil van zijn chef door de NSB-burgemeester tot adjunct-bibliothecaris benoemen. In mei 1945 werd hij op non-actief gesteld en naderhand ontslagen.

Werk: enkele bijdragen in 'De Vlaamsche Post' (1915-'16); zijn 'Oorlogsboek 1914-1918' is volgens zijn mededeling verloren gegaan.

Lit.: M. van de Velde, Geschiedenis der Jong Vlaamsche Beweging (1941)

L. Buning, Aan de nagedachtenis van Dr. Eugeen van Oye (1840-1926) als strijdend Vlaming, in Het Pennoen (juni 1969, blz. 6-8)

Emiel Smislaert voegde er in zijn De Plate-bijdrage de volgende gegevens aan toe:

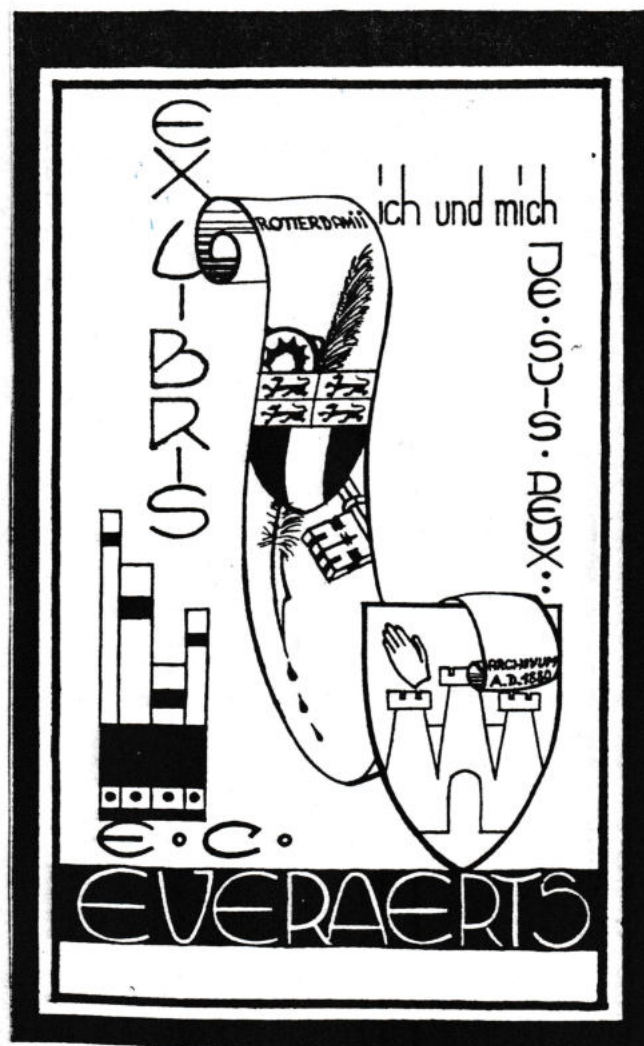
zijn archief, voornamelijk over zijn activistische periode, deponeerde hij enkele jaren voor zijn dood in het AMVC (Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven) in Antwerpen. Het omvat brieven, documenten, knipsels uit dagbladen en periodieken, alsook portretten. Ook het archief van het 'Van Neste Genootschap' wordt bewaard in het AMVC.

In De Plate, jaargang 14, nr. 12, december 1985 drukte Omer Vilain het ex-libris (zie afbeelding) van de gewezen stadsbibliothecaris af met een korte oriënterende tekst:

Eugeen Everaerts, bibliothecaris Oostende (tot 1919), later bibliotheek-assistent te

Rotterdam. Men ziet de wapenschilden van Rotterdam en Antwerpen. Dit laatste is een vergissing en had Oostende moeten zijn. 1880 is het geboortjaar van Everaerts.

De pentekening is van Albert Schröder.

Terug naar de hoger geciteerde brief van Everaerts aan Jonckheere. De 75-jarige schrijver verwijst naar zijn levensperiode in Oostende en zou dolgraag met Karel een ontmoeting hebben. Het wordt een bijna melancholische verdedigingsmeekbede.

"Ik hoop woensdag e.k. in de 'Rotterdamsche Beurs' op uw voordracht aanwezig te zijn.

Op 't oogenblik ben ik zwaar verkouden en heb ook last van een oude kwaal. Onze dichter Emile Verhaeren zegde me eens bij één van zijn bezoeken aan de Oostendsche gemeentebibliotheek (voor 1914): "Ik heb 'n valling!" Bij deze

OSTENDE — *Place d'Armes*
Place of arms

woorden proestte hij het uit van 't lachen, om daarna - als naar gewoonte - luidop in de leeszaal uit een boek van Streuvels te lezen. Hij was destijds zeer bevriend met wijlen mijn vriend-schilder Léon Spilliaert.

Omstreeks 1897 was ik reeds propagandist voor het 'Algemeen Nederlands Verbond', natuurlijk in overleg met den grondlegger, m'n lotgenoot Hippoliet Meert (nvdr: Aalst 1865 - Middelburg 1924, meer info in Enc Vl. Bew., deel 2, 1975, blz. 939-941- 'lotgenoot'= veroordeling als activist?).

Op een gegeven ogenblik telde de Oostendse afdeling door mijn toedoen plusminus 100 leden! In de jaren 1907-1918 verrichtte ik pionierswerk voor de oprichting van 'Volkshoogescholen' in Vlaanderen. In vele dorpen van de Vlaamsche zee kust die ik met m'n hartenbloed in 1914-1918 heb verdedigd tegen de "Junkerklied" werden door mij tienduizenden 'vlugschriften' over "Grundtvig (nvdr, 1783-1872, grondlegger volkshogescholen) en de Volkshoogeschool in Denemarken" verspreid.

Walcheren had destijds zijn vreemdelingenverkeer van de Vlaamsche zee kust uit - via Breskens - grootendeels aan mij te danken. Enz., enz.

Zal ik het geluk hebben met u eens te spreken? Mocht het waar zijn!" R'dam, 04.02.1956.

In welke periode is Everaerts bibliothecaris geweest? Een antwoord vinden we in wat we als een standaardwerkje over de Oostendse POB kunnen beschouwen: Frank Edebau, Geschiedenis van de stadsbibliotheek van Oostende, De Sikkel, Antwerpen, 1944 - zijn uitgegeven proefschrift van de bibliotheekschool.

Op blz. 53-54 presenteert hij een chronologisch overzicht van 1851 tot 1940.

In 1907 werd een nieuw bibliotheekreglement goedgekeurd, werden de toegangsuren 'verlengd' (10-12, 16-19), werden weer Nederlandsche boeken aangekocht en werd

Eugène Everaerts benoemd tot bibliothecaris. Hij zal na zijn vlucht naar Nederland in 1919

opgevolgd worden door zijn familielid Carlo Loontjens, waarover in een volgende bijdrage meer.

In het laatste decennium van de 19de eeuw werd een hele reeks taalwetten goedgekeurd.

Dit gaf aanleiding tot polemieken in de plaatselijke pers waarin francofonen zich scherp keerden tegen een mogelijke verruiming van het Nederlandstalige aanbod en de Oostendse tak van het 'Algemeen Nederlands Verbond' (ANV) een 'brandbrief' richtte tot het Stadsbestuur, waarin, naast de opsomming van andere grieven, tevens gevraagd werd, voor de Stadsbibliotheek Nederlandsche boeken aan te schaffen en verder volksbibliotheken op te richten in verscheidene kwartieren." Deze oproep werd opgenomen in het Bulletin Communal, 1897, p 575-577. In het verslag staat de laconieke reactie van de gemeenteraad: 'pris pour notification' - er is kennis genomen van het schrijven. (Edebau, blz. 20)

Ik vermoed dat de brief van het ANV niet ondertekend was - of toch niet door Everaerts die, als dit wel zo was - kan dat nog onderzocht worden? - waarschijnlijk nooit benoemd geweest zou zijn tot bibliothecaris in 1907. De hetze tegen het Nederlandstalige aanbod in de bib bleef ook na 1907 voortduren, misschien omdat Everaerts als overtuigd Nederlandsvoelende en/of flamingant heel wat Nederlandstalig materiaal aankocht.

Als bewijs van die hetze gelden volgende passages uit 'Le Carillon' (1910):

"Depuis quelque temps - le fait nous est signalé de divers côtés - on constate, à la Bibliothèque communale, l'envahissement considérable, faisant 'tâche d'huile', des oeuvres néerlandaises, ou en 'flamand officiel', au détriment des ouvrages français, cela va sans dire."

En verder: "... on s'est laissé aller à de désastreux excès! Et voilà, qu'on a ouvert la porte à des Stijn Streuvels (quel baragouin! - koeterwaals), à des Guido Gezelle (quelles puérités! - kinderachtigheden)"

En verder: *"Pourtant rassurons-nous! La saine raison de l'Ostendais négligera ces bêtises flamandes; laissons les flamingolâtres se leurrer (zich vleien met) d'une vaine apparence: peut-on leur en vouloir d'avoir une illusion de bonheur, par l'idée que quelques nullités en leur jargon trônent avec leur couronne en toc (=namaak) à la Bibliothèque communale?"*

(Edebau, blz. 84-86)

Deze eerste bijdrage sluit ik af met uittreksels uit het rapport van de administratieve commissie van de bibliotheek voor het jaar 1909:

- er worden geregeld technische boeken gevraagd. De gemeenteraad wordt om een speciaal krediet gevraagd. Ook technische tijdschriften moeten aangekocht worden.

- de stedelijke bijdrage voor de bib is heel miniem.

- boeken werden geschonken door Madame Kubach en MM. Daveluy, Dr. Eugène Van

Oye, Hubert Kies, Le Duc d'Orléans en Eugène Everaerts.

- de vrijgevighe meneer Georges Daveluy schonk drie werken: een rekeningboek van 1698, een resolutieboek van 1711 en een keurboek anno 1743 des ambachts van de Vrije Huys Timmerlieden deser stede ende port van Oostende.

- de nieuwe klassering van de boeken gaat zienderogen vooruit.

- alle specialisten zijn ervan overtuigd dat het niet kan dat één persoon, de bibliothecaris, de vele lezers en ontleners moet bedienen. Ze pleiten voor de indienstneming van een adjunct en een bode.

- statistieken 1909:

* lezers (3580 =ontleners?)

* bezoekers (4527, lezers inbegrepen?)

* ontleende werken: Franstalig (5177) – Nederlandstalig (1861)

(wordt vervolgd)

Over blijde intredes...

Herman Moerman

Bij een zoveelste poging orde te scheppen in mijn documentatie kreeg ik de 'Speciale Uitgave' in handen die het weekblad 'Nieuwsblad van de Kust' op 13 juni 1959 verspreidde. Voor mij een souvenir met enige waarde, want ik had een flink aandeel in het totstandkomen van deze uitgave.

Het krantje zou alweer tussen andere paperassen verzeild zijn, ware het niet dat het in het licht van de huidige prinsenrage wat aan actualiteit heeft gewonnen. De uitgave werd immers verspreid de avond zelf van 13 juni 1959, na de blijde intrede van Prins Albert en Prinses Paola. Blijde intredes worden normaal in de provinciehoofdsteden gehouden, maar ik meen me te herinneren dat ook Oostende dit gebeuren mocht meemaken dankzij Jan Piers. De burgemeester had nogal wat relaties bij het Hof en kreeg het voor mekaar dat prins Albert ook hier zijn verloofde kwam voorstellen, want hij was toch ook Zee-machtofficier.

De grote massa was komen opdagen en de reporter van dienst noteerde in 'Het Nieuwsblad van de Kust': *13 juni 1959 zal een der heuglijkste dagen blijven uit de Oostendse geschiedenis.* (Zoals bekend durven perslui zich wel eens aan overdrijving bezondigen).

Om de sfeer van die feestelijke dag te omschrijven grabbelen we nog enkele gedeelten uit het verslag in 'Het Nieuwsblad van de Kust':

Maar nog voor de open wagen van de Prinsen de plaats had kunnen bereiken waar de personaliteiten stonden opgesteld - vlak voor het nieuwe stadhuis - doorbrak de menigte de afsluitingen en in geen tijd was de sierlijke zwarte wagen onzichtbaar geworden door de mensen die er omheen stonden. Tientallen rijkswachters waren er nodig om de wagen weer vrij te maken en dan kon men de Prinsen tot voor de personaliteiten bengen.

Aan Prinses Paola werden bloemen overhandigd door mej. Deswaef-Napolitani, namens de Italiaanse kolonie van Oostende en door de jonge heren Christian De Kinder en Eric Van Caillie namens de Oostendse bevolking. Maar het bleef niet bij die twee bloemenruikers. Heel wat kleintjes die niet ver daar vandaan stonden met hun eenvoudig bloemenruikertje waren door een vriendelijke heer van de hofhouding naar voren geloodst en konden ook hun bloemetjes overhandigen.

Burgemeester Piers, in gala-uniform, begroet Prinses Paola. Rechts provinciegouverneur Pierre Van Outryve d'Ydewalle

In de Kapellestraat werd het onthaal werkelijk fantastisch. Niet alleen door de duizenden mensen die daar stonden, maar de handelaars van de Kapellestraat hadden voor een regen van bloemen en papiersnippers gezorgd, die New York zou kunnen benijden. Het was een ware regen van kleuren, midden het geestdriftig gejuich; het was een pracht voor het oog die wij nog nooit eerder hadden gezien. Ter hoogte van de Ooststraat werden dan vóór de Prinselijke wagen 50 witte duiven losgelaten. Zowel de Prinsen als de personaliteiten waren zeer verrast door deze originele hulde.

*

Vier Oostendse folkloregroepen waren op het Mijnplein opgesteld: Het Loze Vissertje, de Verenigde Vismijnvrienden, de IJslandvaarders en de Gillis van de Zee. Van zodra de prinselijke wagen in het gezicht kwam begonnen al die mensen, in hun kleurige kostumes, dansen uit te voeren.

*

De duizenden mensen die de stoet voordien hadden gezien, waren intussen naar de zeedijk getrokken, en zo was de drukte langs de Albert I Promenade enorm groot. De tamelijk woelige zee bood een enige aanblik: tussen de tientallen bevlagde vaartuigen van de Zeemacht vaarde statig met volle zeilen het Belgisch schoolschip 'Mercator'.

*

Tijdens de ontvangst in de Koninklijke Villa dankten de Prinsen ontroerd om het hartelijk

onthaal en het mooie geschenk. Ze onderhielden zich zeer gemoedelijk met de aanwezigen en Prinses Paola, die vloeiend Frans spreekt, gaf enkele kwinkslagen ten beste. Ze zei o.m.: "Er zijn hier honderden fotografen en ik ben voor het ogenblik zonder pasfoto's".

Met het drinken van de erewijn werd de ontvangst besloten en verlieten de personaliteiten de villa. In stille intimiteit konden de Prinsen, die tamelijk vermoeid waren, genieten van het mooie gezicht op zeedijk, strand en zee.

Oostende kende reeds talrijke blijde intredes

De acht pagina's tellende speciale uitgave van 'Het Nieuwsblad van de Kust' bracht niet alleen het verslag van de blijde intrede, maar ook tal van artikels over de Koninklijke familie. En ook een overzicht van de blijde intredes die Oostende voorheen had gekend. Vermoedelijk had de redacteur van dienst deze bijdrage ergens 'geleend' uit een vroegere publicatie, wat blijkt uit het taalgebruik: 'de kanonnen geven losbrandingen op de stadswallen'. En over de juistheid van de jaartallen had men zich evenmin bekommerd: zowel Keizer Jozef II als Albrecht, Hertog van Saksen-Tessen waren in 1781 op bezoek...

Maar kom, we laten hier de opsomming volgen zoals die in het Oostendse weekblad werd gepubliceerd, de aandachtige lezer zal zelf wel voor de nodige correcties instaan.

- In juni 1470 komt Karel de Stoute naar Oostende. Met veel plechtplegingen wordt hij ontvangen. Hij deed de eed van trouw voor de inwoners, die in zijn handen hetzelfde deden. De vissers boden hem een zeer grote steur aan die zij gevangen hadden.

- Na het jaar 1500 werd Aartshertog Philippus met grote eerbewijzen ontvangen. Hij bezocht alle merkwaardigheden in de stad.

- 24 september 1604. Blijde intrede van de Aartshertogen Albrecht en Isabella, die echter midden de puinhopen der stad moest gebeuren. Hun eetmaal werd onder een tent genomen.

- Op 12 mei 1581 werd Alexander Farnèse, Hertog van Parma, door het Magistraat zeer prachtig onthaald en met alle eer bejegend.

- Op 4 september 1745 wordt Lodewijk XV door de heren van het Magistraat zeer treffelijk onthaald, waarna hij een "Te Deum" bijwoonde. Een wandeling door de stad, de vestingen tot aan de zeedijk, werd er gedaan.

- Op 19 mei 1749 komt Aartshertog Karel van Lorreinen naar Oostende en wordt door het Magistraat en garnizoen verwelkomd. De kanonnen geven losbrandingen op de stadswallen en de beiaard speelt. De huizen waren versierd met groen en tapijten. De straten waren overspannen met zeer kleurige kronen, onder dewelke hij moest doorgaan, zodat het de Aartshertog deed zeggen dat het wel leek of hij te Oostende gekroond was geweest.

- Op 22 juni 1774 komt te Oostende binnen onder het luiden van de klokken en het spelen van de beiaard, aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk. Hij bezoekt het stadhuis, de kerk, de zeewerken, de oesterbanken en woonde de oefening in het klimmen bij, welke zeelieden op een fregatschip deden.

- Op 11 juni 1781. Oostende ontvangt Keizer Jozef II. Rechtstaande in een reiswagen deed hij zich aanzien met goedheid en vriendelijkheid. Overal hoorde men de bevolking uitgalmen: "Vivat de Keizer!" Hij bezocht het stadhuis en de haven. De schepen waren versierd met vlaggen en wimpels. Hij liet zich op een schip rondleiden. Hij sprak met kwartiermeesters, koordslagers. Hij verleende gehoor aan een honderdjarige vrouw. Hij woonde krijgsoefeningen bij: ging naar het krijgshospitaal en de kazerne en

gaf aan ieder soldaat 4 schellingen wisselgeld. Verder bezocht hij een zoutraffinaderij en liet zich door jonge werklieden alles uitleggen. Vandaar ging het naar de kaai en liet hij zich tot buiten de haven roeien. 's Avonds woonde hij een toneelstuk bij en werden er vreugdevuren spontaan door de bevolking aangestoken.

- Op 31 augustus 1781 onder het luiden der klokken, het spelen van de beiaard en toejuichingen des volks kwamen hun doorluchtige Hoogheden Marie Christina, benevens haar gemaal Albrecht, Hertog van Saksen-Tessen, gouverneur der Nederlanden, onze stad bezoeken. Zij bezochten Sas-Slykens en de zaagmolens, ze deden een wandeling langs de kaai en het dok en lieten zich per boot tot buiten de haven brengen. Teruggekeerd wandelden zij tot aan de vuurtoren, de vestingen en het stadhuis. 's Anderendaags bezochten zij de kerk, de haven en de schouwburg.

- Op 17 juli 1831 doet Z.M. Koning Leopold zijn triomfantelijke intrede te Oostende. Burgemeester Lanzweert bood hem de sleutels van de stadspoorten aan.

- Ingevolge zijn huwelijk op 22 augustus 1853 kwam erfprins Leopold, Hertog van Brabant, met aartshertogin Maria-Hendrika. Ze werden met grootse plechtigheden in stoet op 30 augustus te Oostende ontvangen. De feesten omvatten een défilé van de Burgerwacht, zeilwedstrijden en banket op het stadhuis. De Koninklijke familie hield tevens een ontvangst in de kursaal. Gans de stad was bevlagd en feeëriek verlicht geworden en op zee werd een vuurwerk gehouden vanop meerdere grote en kleine scheepjes. De feesten voor de Oostendenaars zelf duurden een week lang.

- Op 1 december 1900 werden Erfprins Albert en Prinses Elisabeth te Oostende ontvangen. Een grandioos banket had plaats, welke door de officieren van de Burgerwacht aangeboden werd.

- Op 9 augustus 1927 had een bijzondere plechtigheid plaats op het Koninklijk Chalet, dat door de stad feestelijk versierd was. Een geschenk werd aan de jonggehuwden, Erfprins Leopold en Prinses Astrid, aangeboden door het Provinciaal Bestuur.

AAN ZEE!

2470

2470. Een aardige pyjama van levendig rood linnen. Wijde, lange pantalon, op het been gespleten en gevoerd met wit linnen is elegant geknoopt aan elke zijde der zeer aansluitende taille; een enkele steek verbindt die ceintuur met den kraag van wit linnen, die boven den arm gespleten is en met rood gevoerd. Ben. rood: 2 m. 60, - 1 m. 40 br.

2471

2471. Koningsblauw en wit zijn de voor dese pyjama gekozen tinten. De Mexikaansche pantalon is geheel van wit linnen met een ingestreeken plooi aan den voorkant der beenen en aan een met blauw lint dichtgeregen platstuk gezet. Het lange, rechte vest is van blauw flanel; het heeft geen mouwen maar laat die van het corsage uitsteken, dat in twee kleuren gestreept is. Ben. wit 2 m. 50 - 1 m. 40 br. Blauw: 2 m., - 1 m. 40 br. Gestreept: 1 m. - 1 m. 40 br.

2472

2472. Een japon van witte kripstof voor het strand. Korte mouwen, aaneengeknip met het corsage. Schuin genomen platstuk met drapering om den hals; het bedekt de schouders en is aan voor- en rugkant met punten ingezet. De rok met een diepe holle plooi aan het voormidden vormt zakken op de heupen. Ceintuur van frisch groen Chinakrip. Ben. 3. m. - 1 m. br.

2473

2473. Een zeer speciaal model, waarvan de chic zich het voordeeligt toont, wanneer de draagster slank van gestalte is. Een zeer kort, aardig jakje geeft het effect eener hooge taille en de levendig gele tint daarvan steekt af tegen het wit der Mexikaansche pantalon, waarvan de omslag der beenstukken omhoog is met geel. De ceintuurpatte der pantalon is aan een snitvorm bevestigd. Kleine plestron van wit Chinakrip met groote, gele moezen. Ben. pantalon: 2 m. 60, - 1 m. 40 br. Jakje: 0 m. 60, - 1 m. 40 br.

2474

2474. Het aardig rood en wit gestreepte jakje, dat de japon van witte kripstof (fig. 2472) voltooit, heeft geen andere garnering dan de schikking der strepen, die op het rugmidden puntig samenkomen. Eenige plooijsje taileren het model. Ben. 1 m. 40, - 1 m. 40 br.

1932-ABC

Al deze patronen zijn verkrijgbaar bij J. Meuwissen, Uitg., Karel Dekosterstraat 10-12, Brussel, tegen 6 fr. (taille 44) 7 fr. 50 (op maat). Postcheckrekening 463.32.

Er zal geen gevolg gegeven worden aan bestellingen die niet vergezeld zijn van het noodige bedrag

UITVAARTVERZORGING - FUNERARIUM

Jan Nuytten

Het **uitvaartcontract**
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Torhoutsesteenweg 88 (h)
8400 Oostende (Petit Paris)
tel. 059 - 80 15 53